

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Werken aan een gezonde leefomgeving

Ontwikkeling en toepassing van de **Basisset Indicatoren** **Gezonde Leefomgeving**

Inhoud

Aanleiding en afbakening	3
Werkwijze bij ontwikkeling basisset	5
1. Reflectie op bestaande indicatorensets	6
2. Ontwikkeling basisset indicatoren	7
3. Toetsing in de praktijk	10
Basisset Indicatoren gezonde leefomgeving	11
Doorontwikkelen basisset	13
Bijlage 1	
Basiskenmerken per gebied: gemeente, wijk en/of buurt	14
Indicatoren Gezonde Leefomgeving naar thema	15
Bijlage 2	
Suggesties voor extra indicatoren	17

Aanleiding en afbakening

Om een gezonde leefomgeving te ontwikkelen is inzicht nodig in de kwaliteit van de leefomgeving en de gezondheid en het welzijn van de bewoners. Waar moet een gezonde leefomgeving concreet aan voldoen, hoe hierop te sturen en hoe dit meetbaar te maken? Overheden en private partijen hebben daar behoefte aan. Het RIVM en TNO hebben daarom samen met professionals uit de praktijk een basisset indicatoren Gezonde Leefomgeving ontwikkeld.

Deze basisset geeft inzicht in het geheel van factoren die bijdragen aan een gezonde leefomgeving. Toepassing ervan brengt zo de kwaliteit van de leefomgeving en de gezondheid van de bewoners in kaart. Deze brochure presenteert deze indicatoren en beschrijft hoe ze tot stand zijn gekomen.

Meer inzicht voor professionals

RIVM en TNO maakten de basisset voor professionals werkzaam bij publieke en private organisaties, in het sociale, ruimtelijke en gezondheidsdomein. Professionals krijgen met deze set meer inzicht in de kwaliteit van de leefomgeving en de gezondheid van de bewoners. Zij kunnen dat beeld vervolgens bespreken met bewoners en andere stakeholders: is de situatie herkenbaar? Zijn er aanvullende lokale data of ervaringen? En waar liggen de prioriteiten.

Aandacht voor invloed van leefomgeving op gezondheid neemt toe

Door de vergrijzing en de stijging van het aantal mensen met een chronische ziekte wordt de zorg steeds duurder. Het is dan ook steeds belangrijker om ziekten te voorkomen en gezondheid te bevorderen. Om gezondheidsproblemen als overgewicht en eenzaamheid aan te pakken is meer nodig dan individuele (leefstijl)interventies¹. De leefomgeving heeft grote invloed op leefstijl en gedrag en biedt daardoor veel kansen voor preventie. Deze kansen zijn nog groter wanneer ook wordt gekeken hoe een gezondere leefomgeving de gezondheidsongelijkheid tussen sociaaleconomische groepen kan verkleinen².

¹ RIVM. VolksgezondheidToekomst Verkenning 2024. Bilthoven: RIVM 2024-0110. [www.volksgezondheidtoekomstverkenning.nl/vtv-2024]

² VTV2024; Kruize H, J Hin, B Staatsen. Kwetsbaarheid en kansen in de stapeling van omgevingsfactoren. Gezondheid en ruimte. RIVM & PBL, 2025 [www.rivm.nl/publicaties/gezondheid-en-ruimte]

Een gezonde leefomgeving sturen, monitoren en evalueren

Professionals bij verschillende publieke en private organisaties willen de leefomgeving gezond inrichten. Dat is ook wat de Omgevingswet en de wet Publieke Gezondheid van ze vraagt. Hiervoor is het belangrijk om de bestaande situatie van een leefomgeving te beschrijven en vervolgens de impact van (beleids)interventies te kunnen monitoren. Dan kan het effect van de interventies om de leefomgeving gezonder te maken ook worden geëvalueerd. Hiervoor bestaan verschillende instrumenten, maar de indicatoren die daarin zijn opgenomen verschillen sterk. Daarnaast richten deze instrumenten zich vooral óf op de fysieke en vaak meetbare factoren als luchtkwaliteit, óf op sociale factoren zoals mogelijkheden voor ontmoetingen, ervaren veiligheid of beleving van groen.

Om samen aan een gezonde leefomgeving te kunnen werken, is een eenduidige indicatorenset nodig. Er bestond nog geen indicatorenlijst met voldoende draagvlak die evenwichtig rekening houdt met zowel fysieke als sociale factoren van een gezonde leefomgeving. RIVM en TNO ontwikkelden daarom samen met professionals een basisset indicatoren voor een gezonde leefomgeving.

Landelijke, integrale blik op gezondheid

De basisset geeft professionals inzicht in het geheel van factoren die bijdragen aan een gezonde leefomgeving. De geselecteerde indicatoren maken deze factoren meetbaar. Dit helpt om de (relatieve) kwaliteit en trends in de leefomgeving te monitoren en evalueren voor zowel lokaal, regionaal als landelijk beleid.

Ruimtelijke weergave van de indicatoren in de set biedt ook inzicht waar gunstige en minder gunstige omgevingsfactoren voor de gezondheid meer stapelen en kwetsbare groepen mogelijk ongelijk belast worden. Het overzicht van indicatoren zorgt voor een integrale blik op gezondheid. Het brengt (onderbelichte) factoren onder de aandacht waarop kan worden gestuurd.

Afbakening en definities

De gezonde leefomgeving is de directe omgeving van een individu of een gemeenschap die hen beschermt tegen gezondheidsrisico's, de gezondheid bevordert en aantrekkelijk is om in te wonen, werken en recreëren³. Bescherming tegen gezondheidsrisico's omvat vooral een beperking van blootstelling aan omgevingsfactoren die de gezondheid kunnen schaden, zoals luchtverontreiniging of geluid. Een omgeving die de gezondheid bevordert geeft ruimte en mogelijkheden om te bewegen, te ontspannen, tot rust te komen en anderen te ontmoeten. Een prettige en aantrekkelijke leefomgeving betreft voornamelijk factoren die te maken hebben met de beleving van de openbare ruimte, die mensen aanmoedigt om er te willen verblijven. Een gezonde leefomgeving tot slot faciliteert gezondheid via voorzieningen en netwerken waardoor mensen voor zichzelf en voor elkaar kunnen zorgen.

De basisset indicatoren gezonde leefomgeving is vanuit twee perspectieven ontwikkeld:

1. Het leefomgevingsperspectief: selectie van indicatoren voor leefomgevingsfactoren die van invloed zijn op gezondheid.
2. Het gezondheidsperspectief: keuze van gezondheids-indicatoren met een aangrijpingspunt in de leefomgeving.

De term indicator staat voor een meetbaar gegeven of kenmerk. Een samenhangende set indicatoren maakt het mogelijk de huidige situatie in een gebied vast te stellen en locaties met elkaar te vergelijken, ook door de jaren heen. Verder maakt de set het mogelijk om prioriteiten te stellen en doelen te monitoren. Indicatoren zijn gebaseerd op kwantitatieve data, zoals de mate van luchtverontreiniging, of kwalitatieve data, gebaseerd op vragenlijstgegevens, zoals hinder, bezorgdheid of ervaren veiligheid.

De focus van de basisset ligt op de openbare buitenruimte en op de randvoorwaarden, zoals voorzieningen en de bebouwing, die de openbare buitenruimte vormen en/of beïnvloeden.

³ www.rivm.nl/gezondeleefomgeving

Werkwijze bij ontwikkeling basisset

Om tot de basisset te komen, maakten RIVM en TNO eerst een overzicht van relevante factoren voor een gezonde leefomgeving en bestaande indicatorensets die daaraan raken. Dit is gedaan op basis van de literatuur en bestaande instrumenten. Uit het overzicht is een longlist van indicatoren gehaald. Deze lijst is aangescherpt en ingekort met behulp van een aantal selectiecriteria, gebaseerd op wetenschappelijke inzichten over de relatie tussen leefomgeving en gezondheid.

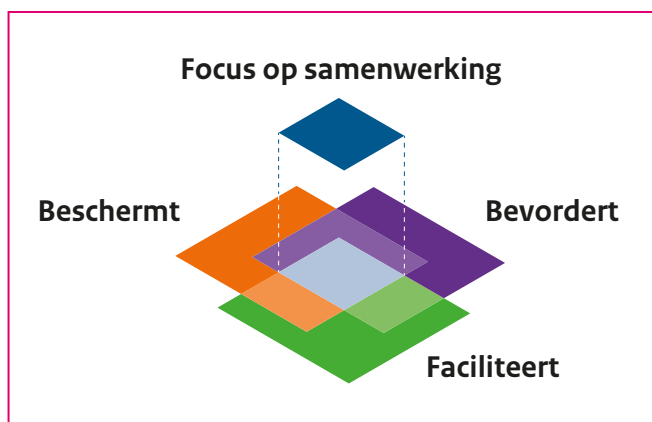
Om de eisen voor een landelijke indicatorenset Gezonde Leefomgeving op te halen bij de praktijk, organiseerden RIVM en TNO een webinar in oktober 2024. De experts die deelnamen aan dit webinar concludeerden dat de bestaande sets van indicatoren de elementen van een Gezonde Leefomgeving niet helemaal dekken. Zij onderstreepten het belang om een landelijk gedragen uniforme basisset indicatoren te ontwikkelen, waarbij het voor iedereen helder is welke keuzes zijn gemaakt en waarom. Verder gaven ze uitdrukkelijk mee dat de set compact en hanteerbaar moet zijn. Een terugkoppeling van de feedback van dit [webinar](#) is te vinden op gezondeleefomgeving.nl.

Vervolgens hebben zes experts van het RIVM, TNO, GGD en provincie de indicatoren op basis van een aantal selectiecriteria beoordeeld. De set is daarna gepresenteerd tijdens een [tweede webinar](#) in maart 2025 en voorgelegd aan experts bij een [werksessie van de Data- en Kennishub Gezond Stedelijk Leven](#) in april 2025. De opgehaalde feedback is gebruikt door RIVM en TNO om de set verder in te korten en aan te scherpen. Tot slot zijn de indicatoren geplaatst in een [online applicatie gebiedscheck](#). Daarmee kunnen gebruikers de staat van de gezonde leefomgeving van een gemeente, wijk of buurt in beeld brengen.

1. Reflectie op bestaande indicatorensets

Er bestaan verschillende indicatorensets en conceptuele modellen die raken aan gezonde leefomgeving. Sommige modellen, bijvoorbeeld van het [Instituut voor Positieve Gezondheid](#), richten zich vooral op (individuele) gezondheidseffecten. Andere modellen zijn ingedeeld naar doelen en ambities voor de leefomgeving. [Arcadis](#) onderscheidt bijvoorbeeld in hun conceptueel model gezonde gebouwde omgeving, gezonde mobiliteit, gezonde buitenruimte, gezond milieu en gezonde gemeenschap.

Als eerste is een conceptueel model gekozen als basis voor het ontwerp voor een integrale indicatorenset. Dat werd een combinatie van de RIVM-definitie voor gezonde leefomgeving en het model van het Planbureau voor de Leefomgeving ([PBL](#)). Dit model is ingedeeld naar functies: beschermen en bevorderen van de gezondheid en het faciliteren van zelf- en samenredzaamheid.

Vervolgens is gekeken of een aantal bestaande indicatorensets bruikbaar zijn voor de ontwikkeling van een basisset gezonde leefomgeving. Daarvoor zijn de volgende indicatorensets geëvalueerd: [Brabantse Omgevingsscan](#), [GO! methode](#), [QuickScan Gezonde Leefomgeving](#), [Arcadis, Leefbaarometer](#) en [Brede Welvaart](#).

Daaruit bleek dat deze sets:

- raken aan een breed scala van onderwerpen op gebied van gezondheid en/of leefomgeving.
- vaak een combinatie van verschillende soorten indicatoren omvatten – de samenhang is niet altijd duidelijk.
- soms fungeren als hulpmiddel voor gesprek over prioriteiten binnen een gebied. In dat geval zijn de indicatoren meer kwalitatief.
- veelal starten vanuit doelen.
- slechts mondjesmaat indicatoren voor de sociale kwaliteit van de leefomgeving opnemen.
- soms breed en veelomvattend zijn wat betreft thema's met slechts een beperkt aantal indicatoren voor de (gezonde) leefomgeving.

Behoefte aan compacte, landelijke en uniforme indicatorenset

De bestaande conceptuele modellen en indicatorensets blijken nog maar weinig te worden gebruikt om een gezonde leefomgeving te ontwikkelen of evalueren. De belangrijkste redenen daarvoor zijn dat er te veel of een onevenwichtig aantal indicatoren zijn. Of dat de indicatoren niet beschikbaar zijn op wijk- of buurtniveau. Ook is de kwaliteit van de data niet altijd goed of zijn de data niet toegankelijk. Ten slotte zijn de definities van indicatoren niet altijd duidelijk.

Wetenschappelijk onderzoek laat zien dat een kleiner aantal indicatoren de kans vergroot dat ze vaker worden toegepast⁴. Het is daarom belangrijk om keuzes te maken.

⁴ Pineo, H., Zimmermann, N. & Davies, M. Integrating health into the complex urban planning policy and decision-making context: a systems thinking analysis. *Palgrave Commun* 6, 21 (2020). <https://doi.org/10.1057/s41599-020-0398-3>.

2. Ontwikkeling basisset indicatoren

Formuleren doelen

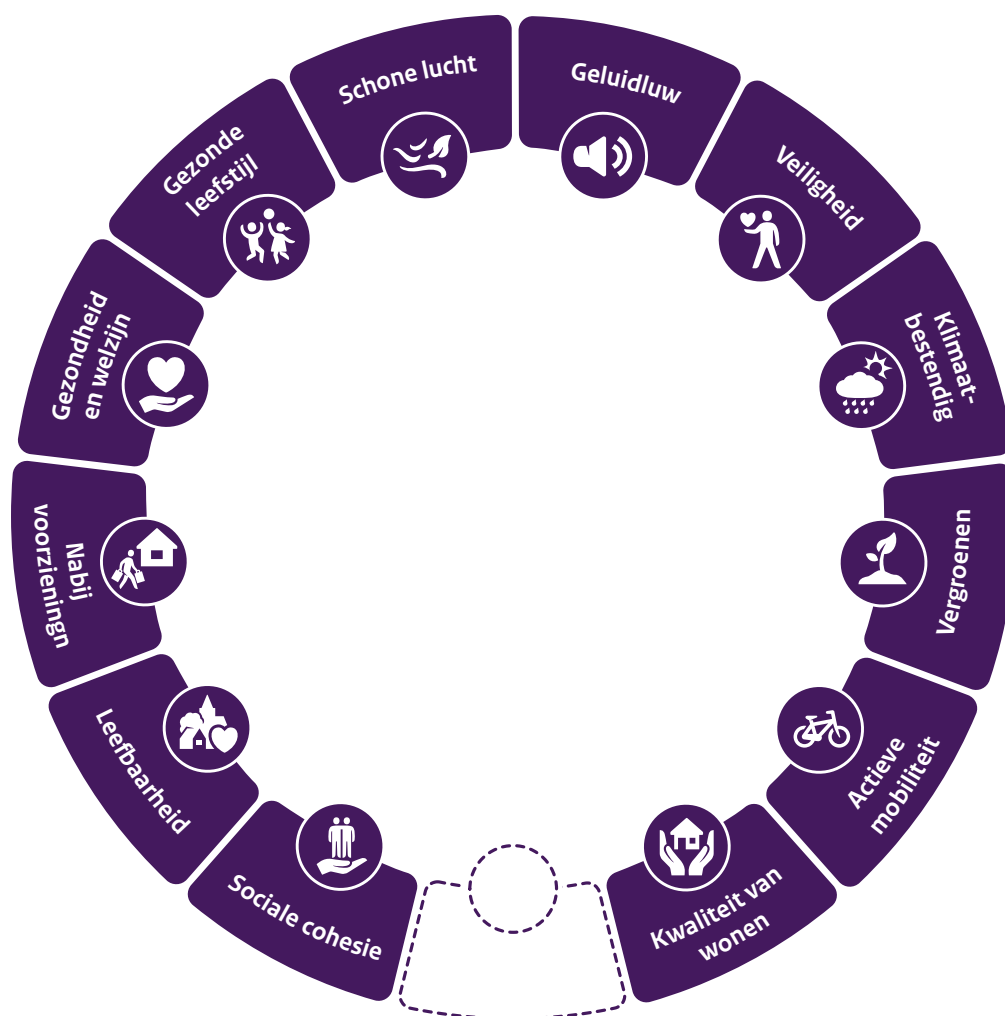
In overleg met de praktijk zijn 12 doelen geformuleerd die in lijn zijn met de doelen in de verschillende omgevingsvisies van gemeenten en provincies. Vanuit de 12 doelen zijn keuzes gemaakt voor specifieke indicatoren en die zijn samengevat in een longlist. Het is een groeimodel, met ruimte voor het toevoegen van extra doelen.

Voor gezondheid is de definitie van de WHO gekozen: ‘een toestand van volledig fysiek, mentaal en maatschappelijk welzijn, en niet slechts de afwezigheid van ziekte of gebrek’⁵.

Een andere veelgebruikte definitie van gezondheid (Positieve Gezondheid⁶) richt zich meer op het individu en is minder geschikt om een leefomgevingsprofiel van een gebied te maken.

Aanvullend op de doelen voor gezonde leefomgeving is het van belang om gebieds- en bevolkingskenmerken mee te nemen. Voorbeelden zijn de verstedelijkingsgraad van een gebied en de leeftijdsopbouw. Die kenmerken zijn een relevant uitgangspunt om de indicatoren voor een gezonde leefomgeving in dat gebied te beoordelen.

Figuur 1 Doelen gezonde leefomgeving

⁵ WHO 1948. <https://www.who.int/about/governance/constitution>.

⁶ Binnen positieve gezondheid ligt de focus niet op ziekte, maar op het individu en de mate waarop dit individu mee kan in de samenleving in termen van onder andere veerkracht en zingeving. <https://www.iph.nl/positieve-gezondheid/wat-is-het>

Selectiecriteria

RIVM en TNO formuleerden criteria om potentiële indicatoren gezonde leefomgeving te selecteren (tabel 1). De criteria fungeerden als een trechter om van een longlist van geselecteerde indicatoren naar een shortlist te komen. De criteria zijn zo opgesteld dat de basisset een mix van indicatoren omvat die relevant zijn vanuit het leefomgevingsperspectief en/of het gezondheidsperspectief.

Van doelen naar indicatoren

Elk doel (zie figuur 2) omvat een of meer onderliggende thema's. Als alle thema's aan indicatoren moeten worden gekoppeld, worden dat er te veel.

Dan verdwijnt de focus van de meest relevante en impactvolle factoren voor een gezonde leefomgeving. Daarom zijn voor elk doel thema's en indicatoren gekozen die het meest relevant zijn voor gezondheid en welzijn en die handelingsperspectief bieden.

Figuur 2 illustreert dit voor het doel Schone Lucht. Het laat schematisch zien hoe met de geschetste aanpak een onderbouwde keuze voor indicatoren voor de basisset kan worden gemaakt. Voor sommige indicatoren is nog een verdere bewerking of operationalisering nodig.

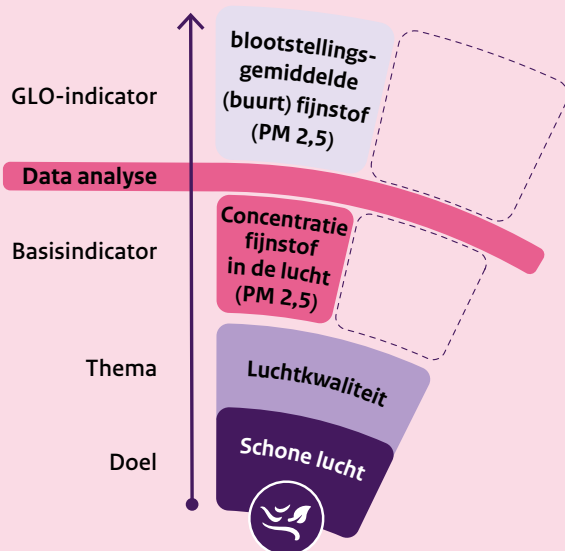
Tabel 1 Selectiecriteria basisset Gezonde Leefomgeving

Indicatoren Gezonde leefomgeving	Toelichting
Dragen bij aan doelen gezonde leefomgeving	Geven inzicht in hoeverre ze de gezondheid beschermen, bevorderen of faciliteren.
Hebben betrekking op de openbare ruimte.	En dus niet op de kwaliteit van woningen/binnenmilieu.
Zijn gericht op kwaliteit leefomgeving.	Bieden aangrijpingspunten om de fysieke en sociale leefomgeving te beïnvloeden.
Zijn relevant voor gezondheid.	Er is voldoende bewijslast of aanwijzingen voor effect op fysieke, mentale of sociale gezondheid.
Bieden handelingsperspectief.	Bieden inzicht voor publieke en private partijen om actie te ondernemen, en daarmee verbeteringen te realiseren.
Zijn bruikbaar, betrouwbaar en begrijpelijk.	Voor zowel publieke als private partijen.
Zijn zoveel mogelijk wetenschappelijk onderbouwd.	Eventuele onzekerheden hierover bij duiding indicator vermelden.
Maken gebruik van data die:	openbaar, landsdekkend, voldoende actueel en beschikbaar op tenminste wijkniveau (liefst buurtniveau) zijn.

Voorbeeld toegelicht: ontwikkeling van indicatoren voor luchtkwaliteit

Figuur 2 beschrijft de stappen van doelen naar concrete, meetbare indicatoren voor een gezonde leefomgeving. Soms is hiervoor een extra bewerkings- of rekenslag nodig. Luchtkwaliteit is hiervoor als voorbeeld genomen. Als we kijken naar de invloed van fysieke leefomgeving op gezondheid, dan draagt luchtverontreiniging het meest bij aan de ziektelast⁷.

Figuur 2 Van doelen naar bruikbare indicatoren

Er zijn diverse indicatoren voor luchtkwaliteit. Op basis van de wetenschappelijke bewijslast over de aard en omvang van gezondheidseffecten en handelingsperspectief is gekozen voor NO₂ (stikstofdioxide) en PM_{2,5} (fijnstof). Voor deze stoffen wordt elk jaar de jaargemiddelde concentratie in de lucht berekend op rasterniveau. Deze rasterkaart is gemaakt door de fijnstofconcentratie op zo'n 10 miljoen locaties in Nederland te interpoleren naar een landsdekkend rasterbestand met een resolutie van 25x25 meter. Dit resulteert in de basisindicator Concentratie fijnstof in de lucht.

Maar uit gezondheidskundig oogpunt is het relevanter om te bepalen waaraan mensen feitelijk blootstaan. Daarvoor is een aanvullende data-analyse uitgevoerd. Hierbij wordt de concentratiekaart gecombineerd met een kaart met de feitelijke ligging van alle woningen in Nederland (BAG-kaart), waarna het blootstellingsgemiddelde van fijnstof (PM_{2,5}) op wijk- of buurniveau is bepaald. Dat is een gezondheidskundig relevante indicator op wijk- en buurniveau.

⁷ Staatsen B., L Hall, M Strak et al. Naar een gezonde leefomgeving in een veranderend klimaat. Themaverkenning bij de Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2024. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2024. [www.volksgezondheidtoekomstverkenning.nl/vtv-2024/leefomgeving-klimaat].

3. Toetsing in de praktijk

In de tweede webinar beoordeelden experts uit de praktijk de shortlist. Zij waardeerden de beschikbaarheid van een landelijke set. Daardoor hoeft lokaal het wiel niet telkens opnieuw uitgevonden te worden.

Zij noemden enkele verbeterpunten:

- In de set ontbreken nog indicatoren voor landelijk gebied en sociale cohesie.
- Kijk waar doelen kunnen worden samengevoegd om overlap te vermijden.
- Voor een praktische toepassing van de tool zijn API- en GIS-koppelingen⁸ gewenst.
- Voeg voorbeelden toe om te laten zien hoe de set het verschil kan maken.
- Zorg voor draagvlak bij gemeenten. Grotere gemeenten hebben hun eigen indicatoren en datavoorziening en zullen niet altijd gemotiveerd zijn om dat uit te breiden.

Van het webinar is een [samenvatting](#) te lezen op [gezondeleefomgeving.nl](#).

De basisset is ook besproken in [een bijeenkomst](#) van de Learning Community Gezond Ontwerp van de Data- en Kennis Hub Gezond Stedelijk Leven (DKH GSL). Deelnemers waren private partijen uit het ruimtelijk domein, kennisinstituten en het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat.

De belangrijkste bevindingen zijn:

- **Geef handelingsperspectief per indicator**
Koppel een duidelijk handelingsperspectief aan de indicatoren om ze effectief en doelgericht te kunnen gebruiken. Denk aan een koppeling met praktische, onderbouwde vuistregels die eenvoudig toepasbaar zijn.
- **Geef beter inzicht in onderliggende doelen**
De indicatorenset moet beter inzicht geven in de onderliggende doelen. Dat maakt duidelijk waarop de gebruiker kan sturen en hoe de balans is tussen fysieke en sociale indicatoren.
- **Bied (ook) een bredere set aan**
Een bredere set indicatoren waarborgt relevantie en volledigheid. Denk aan fietsdichtheid, wandeldichtheid, boomkroonvolume per vierkante meter en specificaties over type groen en kwaliteit. Ook is de wens geuit om indicatoren te ontwikkelen voor de kwaliteit van woningen en het binnenmilieu.
- **Leg link met landelijke normen en referentiewaarden**
Leg waar mogelijk een link met landelijke normen en referentiewaarden of al bekende richtlijnen uit beleidsnota's. Deze waarden moeten flexibel kunnen worden ingezet, afhankelijk van de context van een buurt, wijk of gemeente. Dit geeft ruimte voor maatwerk en een effectiever lokaal gebruik.
- **Bied technische ondersteuning**
Technische ondersteuning kan het gebruik van de basisset indicatoren aanzienlijk vergroten. Aanbevolen is om ze te integreren in digitale hulpmiddelen zoals GIS-tools, AI-tools en Digital Twins⁹. Deze technologieën bieden de mogelijkheid om scenario's te simuleren, de impact van beleid inzichtelijk te maken en de relevantie van specifieke indicatoren beter te onderbouwen.
- **Vergroot bekendheid en acceptatie**
Voor een succesvolle en brede implementatie van de indicatorenset is het van belang dat gemeenten en private organisaties deze set kennen en toepassen in de praktijk.

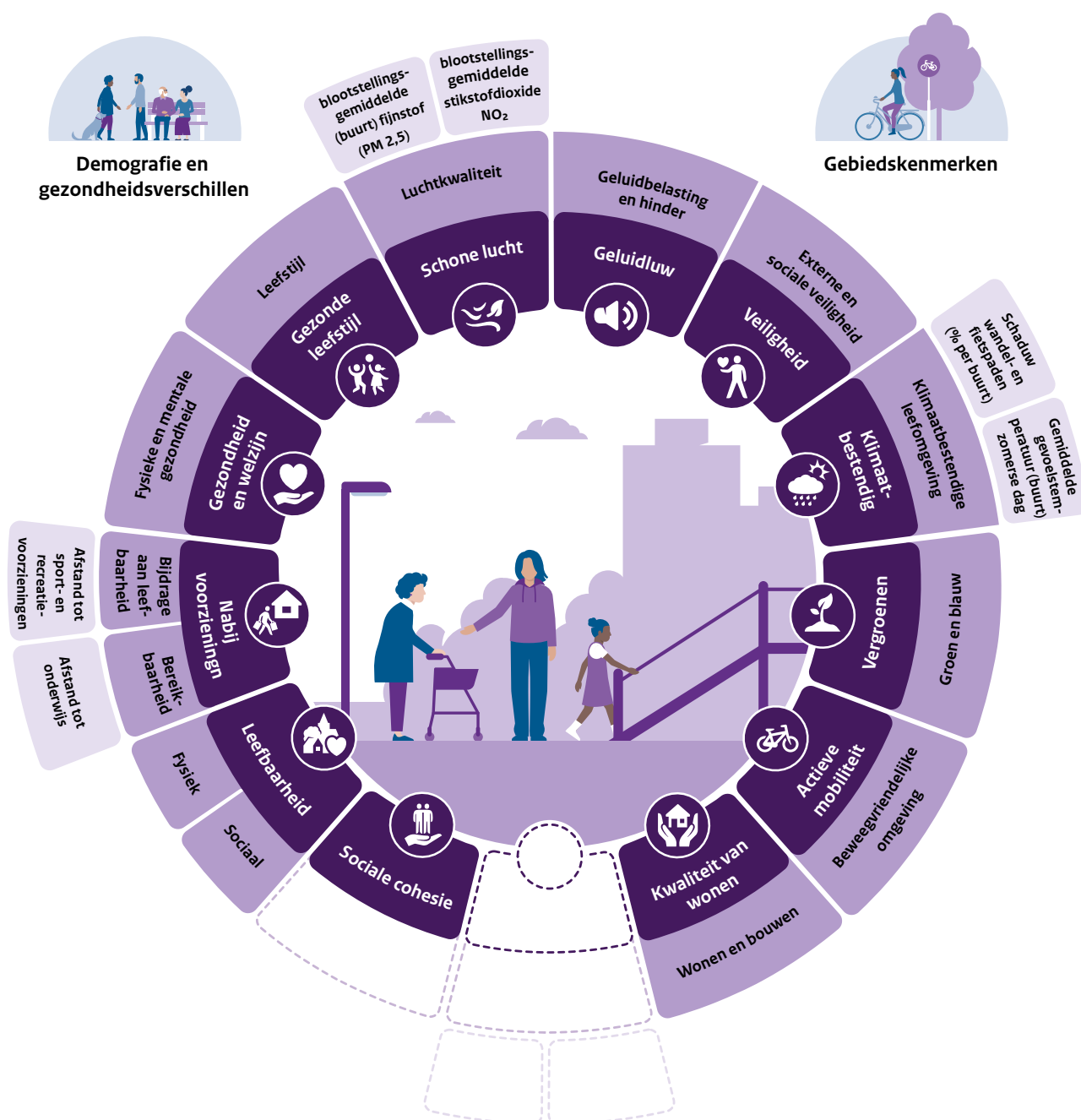
⁸ API staat voor Application Programming Interface, een soort 'brug' die verschillende softwareprogramma's verbindt, waardoor ze gegevens kunnen uitwisselen. GIS staat voor Geografisch Informatisch Systeem, een informatiesysteem voor analyseren en presenteren van geografische data.

⁹ Digital Twin is een virtuele representatie van een fysiek object of systeem, zoals een wijk of gemeente.

Basisset Indicatoren gezonde leefomgeving

De basisset Indicatoren is hieronder samengevat en gevisualiseerd.

Figuur 3 Schematisch overzicht Basisset Indicatoren gezonde leefomgeving leefomgeving

Bijlage 1 beschrijft de volledige set. Om met de indicatoren aan de slag te kunnen gaan, worden eerst indicatoren voor gebiedskenmerken en bevolkingskenmerken beschreven. Daarna volgt de keuze voor de indicatoren, geclusterd per doel en gelieerde thema's.

Hulpmiddel voor toepassing: webapplicatie Gebiedscheck Gezonde Leefomgeving

De indicatoren staan in de webapplicatie: **Gebiedscheck Gezonde Leefomgeving***. Deze applicatie heeft als doel om indicatoren en aandachtspunten voor een gezonde leefomgeving voor een bepaald gebied in samenhang inzichtelijk te maken. Ook kunnen twee gebieden (buurten, wijken of gemeentes in Nederland) met elkaar worden vergeleken. Gebiedscheck maakt daarbij een onderscheid tussen basisindicatoren en extra indicatoren. Extra indicatoren tonen zich als de gebruiker over een bepaald thema behoefte heeft aan verdiepende informatie.

[Een toelichting](#) op de geselecteerde indicatoren, de samenhang met gezondheid en een verwijzing naar de brondata is ook beschikbaar.

Bij de ontwikkeling van de applicatie zijn diverse open databronnen uit zowel het fysieke als het sociale domein gebruikt. Indicatoren uit het sociale domein (vaak gebaseerd op enquêtes) hebben als randvoorwaarde dat ze beschikbaar moeten zijn (al dan niet na data-analyse) op wijk- en bij voorkeur ook op buurtniveau. Indicatoren uit het fysieke domein zijn vaak beschikbaar als kaarten, met vectordata (punten, lijnen of vlakken) of rasterdata (zoals kaarten over lucht, klimaat en bodemgebruik).

Als dat relevant is, zijn deze kaarten (geodata) bewerkt en geaggregeerd naar data op buurt- en wijkniveau. In andere gevallen wordt de originele kaart getoond, bijvoorbeeld om inzichtelijk te maken welke soorten groen in een gebied voorkomen.

De vorm waarin een indicator wordt gepresenteerd kan dus variëren, afhankelijk van de aard van de brondata en het belang om ruimtelijke differentiatie binnen een gebied te tonen. De kaartjes zijn nader te bekijken in een gekoppelde kaartviewer Gezonde Leefomgeving, met legenda, onderliggende data, metadata en databronnen. Ook zijn daar kaarten te combineren met andere kaarten. De data en kaarten zijn te herbruiken in andere toepassingen.

Aan de slag in de praktijk

De basisset indicatoren kan helpen bij:

- gezamenlijk vertrekpunt voor overleg over gezonde leefomgeving;
- agendering en signalering: waar zitten knelpunten en liggen kansen;
- eerste 'nulmeting' voor gebiedsontwikkeling;
- eerste beoordeling situatie en mogelijke effecten: prioritering acties en nadere uitwerking;
- monitoring en evaluatie van gebiedsontwikkeling en impact van ingrepen in de leefomgeving.

* Webapplicatie

[www.gezondeleefomgeving.nl/
gebiedscheck](http://www.gezondeleefomgeving.nl/gebiedscheck)

Doorontwikkelen basisset

Implementatiestrategie ontwikkelen met landelijk beleid

RIVM en TNO werken aan een implementatiestrategie om de tool onder de aandacht te brengen bij gemeenten en private partijen in het ruimtelijk domein en een breed gebruik te faciliteren. Het is nodig om de set te verbinden aan relevante landelijke partijen en initiatieven, denk aan VNG, NEPROM, Data-en Kennishub Gezond Stedelijk Leven, City Deal Gezonde Gebiedsontwikkeling, DMI-ecosysteem voor slimme en duurzame steden en Geonovum.

Sturing vanuit het rijk helpt om een brede toepassing te faciliteren. Dit kan bijvoorbeeld door in uitvoeringsagenda's op deze set te wijzen, zoals in de uitvoeringsagenda van de Nota Ruimte, Nationaal MilieuProgramma, Nota Volksgezondheid en door de indicatoren op te nemen in een landelijk dataplatform, denk aan: NOVEX, DMI, Geonovum.

Aanvullen indicatorenset

Niet voor alle gewenste indicatoren (zie bijlage 2) zijn bruikbare landsdekkende data beschikbaar, bijvoorbeeld voor geurhinder of sociale cohesie. Voor deze indicatoren zal de dataverzameling en/of ontsluiting nog moeten worden geregeld. RIVM en TNO onderzoeken de mogelijkheid om indicatoren voor sociale leefomgeving te ontwikkelen. Ook worden indicatoren voor het landelijk gebied toegevoegd.

Waarderingsmethodiek

De indicatoren zijn nog niet direct verbonden aan advieswaarden, normen of andere referentiewaarden. RIVM en TNO gaan in samenspraak met het veld onderzoeken of het mogelijk is een eenvoudige waarderingsmethodiek te ontwikkelen.

Testen in de praktijk

De basisset indicatoren wordt in 2025 verder getest en geoptimaliseerd aan de hand van use-cases, in samenspraak met de gebruikers van de indicatoren. Op basis van de ervaringen wordt de indicatorenset bijgesteld en voorbeelden van toepassingen van de set toegevoegd. Om handelingsperspectief te bieden komt er een link naar relevante websites zoals www.gezondeleefomgeving.nl, www.loketgezondleven.nl, [Kernwaarden voor een gezonde leefomgeving - GGD GHOR Nederland](#) en de [Toolbox Gezonde Leefomgeving](#) met voorbeelden van ingrepen in de leefomgeving.

RIVM blijft ook na 2025 de applicatie [Gebiedscheck Gezonde Leefomgeving](#) verbeteren en onderhouden voor gebruik in de praktijk. Daarbij worden ook nieuwe open data uit verwante applicaties ontsloten (Leefbaarometer, CBS in uw buurt, Buurtatlas, Atlas Leefomgeving, Klimaat Effect Atlas).

Bijlage 1

Basissenmerken per gebied: gemeente, wijk en/of buurt

Hieronder staat de tabel met geselecteerde indicatoren voor Gezonde Leefomgeving. “Jaar” verwijst naar het jaartal van de gebruikte bron, “Bron” naar de bronhouder van de data. De kolommen “data” en “kaart” tonen of de indicatoren getoond worden als data/tekst, kaart of beiden. De **vetgedrukte indicatoren**, ook voorzien van een *, zitten in de basisset en worden direct getoond. De overige indicatoren kunnen als verdieping worden getoond. Verdere toelichting op de indicatoren staat vermeld bij de applicatie Gebiedscheck op gezondeleefomgeving.nl/gebiedscheck.

	Indicator	Jaar	Bron	Data	Kaart
Gebied	GGD Regio*	2022	CBS	X	
	Gemeente, wijk- en buurtnaam*	2022	CBS	X	
	Verstedelijkingsgraad*	2022	CBS	X	
	Functies gebouwen*	2025	Kadaster		X
	Bodemgebruik*	2023	WUR		X
Bevolking	Aantal inwoners*	2022	CBS	X	
	> Aandeel inwoners 0-15 jaar (%)	2022	CBS	X	
	> Aandeel inwoners 15- 25 jaar (%)	2022	CBS	X	
	> Aandeel inwoners 25-45 jaar (%)	2022	CBS	X	
	> Aandeel inwoners 45-65 jaar (%)	2022	CBS	X	
	> Aandeel inwoners 65 jaar en ouder (%)	2022	CBS	X	
	Gemiddelde huishoudgrootte (%)*	2022	CBS	X	
	Eenpersoonshuishoudens (%)	2022	CBS	X	
	Huishoudens onder/rond sociaal minimum*	2022	CBS	X	
	Moeite met rondkomen (%)*	2024	GM	X	
	Lage veerkracht (%)*	2024	GM	X	

Indicatoren Gezonde Leefomgeving naar thema

Hieronder staat de tabel met geselecteerde indicatoren voor Gezonde Leefomgeving. “Jaar” verwijst naar het jaartal van de gebruikte bron, “Bron” naar de bronhouder van de data. De kolommen “data” en “kaart” tonen of de indicatoren getoond worden als data/tekst, kaart of beiden. De **vetgedrukte indicatoren**, ook voorzien van een *, zitten in de basisset en worden direct getoond. De overige indicatoren kunnen als verdieping worden getoond. Verdere toelichting op de indicatoren staat vermeld bij de applicatie Gebiedscheck op gezondeleefomgeving.nl/gebiedscheck.

	Indicator	Jaar	Bron	Data	Kaart
Luchtkwaliteit 	Fijnstof (PM 2.5)*	2023	RIVM	X	X
	Fijnstof (PM 2.5) (referentie)	2020	RIVM	X	X
	Stikstofdioxide (NO₂)*	2023	RIVM	X	X
	Stikstofdioxide (NO ₂) (referentie)	2020	RIVM	X	X
Geluid 	Geluidbelasting alle bronnen*	2020	RIVM		X
	Geluidbelasting Windturbines	2024	RIVM		X
	Ernstige geluidhinder wegverkeer*	2024	GM	X	X
	Ernstige geluidhinder railverkeer	2024	GM	X	
	Ernstige geluidhinder vliegtuigen	2024	GM	X	
Veiligheid 	Activiteiten gevaarlijke stoffen*	2024	REV-A		X
	Aandachtsgebieden*	2024	REV-A		X
	Plaatsgebonden risico*	2024	REV-A		X
	Kwetsbare gebouwen*	2024	REV-A		X
	Overstromingsrisico*	2024	RWS		X
Klimaatbestendig 	Gevoelstemperatuur zomerse dag*	2022	KEA	X	X
	Schaduw wandel- en fietspaden (%)*	2024	KEA-ALO		X
	Aandeel mensen dat onvoldoende verkoeling kan vinden in woonomgeving (%)*	2024	GM	X	
	Aandeel mensen dat onvoldoende verkoeling kan vinden binnen de woning (%)	2024	GM	X	
Groen en blauw 	Groenkaart met type landgebruik*	2022	RIVM		X
	Aandeel groen per gebied (%)*	2022	RIVM	X	X
	Aandeel mensen (zeer) tevreden met groen in buurt*	2024	GM	X	
	Aandeel blauw per buurt (*)	2022	KEA		

Vervolg tabel Indicatoren Gezonde Leefomgeving naar thema

	Indicator	Jaar	Bron	Data	Kaart
Beweegvriendelijke omgeving 	Beweegvriendelijke leefomgeving (score 0-100)*	2022	Mulier	X	X
	> Recreatief groen en blauw (score 0-100)*	2022	Mulier	X	
	> Sport en Speelplekken (score 0-100)*	2022	Mulier	X	
	> Sportaccommodaties (score 0-100)	2022	Mulier	X	
	Bereikbaarheid Openbaar vervoer (*)*	2022	ALO	X	X
Leefbaarheid 	Leefbaarheidsklasse: absolute score*	2022	LBM	X	X
	Leefbaarheidsklasse: afwijking t.o.v. NL*	2022	LBM	X	
	> Leefbaarheid: bijdrage fysieke omgeving*	2022	LBM	X	
	> Leefbaarheid: bijdrage sociale samenhang*	2022	LBM	X	
	> Bijdrage voorzieningen aan leefbaarheid*	2022	LBM	X	
	> Leefbaarheid: bijdrage overlast en onveiligheid	2022	LBM	X	
	> Leefbaarheid: bijdrage woonkenmerken	2022	LBM	X	
Wonen & bouwen 	Bijdrage woonkenmerken aan leefbaarheid*	2022	LBM	X	
	(Zeer) tevreden met woningomgeving (%)*	2024	GM	X	
	Aandeel huurwoningen	2022	CBS	X	
	Aandeel huurwoningen bij wooncorporatie*	2022	CBS	X	
	Bestemmingsplannen*	2023	IenW		X
	Ruimtelijke plannen*	2023	Kadaster		X
Voorzieningen 	Afstand tot huisartspraktijk*	2022	CBS	X	
	Afstand tot ziekenhuis incl. buitenpolikliniek	2022	CBS	X	
	Afstand tot ziekenhuis excl. buitenpolikliniek	2022	CBS	X	
	Afstand tot basisonderwijs*	2022	CBS	X	
	Afstand tot voortgezet onderwijs*	2022	CBS	X	
	Sport- en recreatievoorzieningen (0-100)*	2022	Mulier	X	
Gezondheid en Welzijn 	Goede ervaren gezondheid (%)*	2024	GM	X	
	Beperkingen bewegen (%)*	2024	GM	X	
	Broze gezondheid (Frailty) (65+) (%)	2022	GM	X	
	Psychische klachten (MHI-5) (%)*	2024	GM	X	
	Stress (%)*	2024	GM	X	
	Eenzaamheid (%)*	2024	GM	X	
Leefstijl 	% personen lopend of fietsend naar werk/school*	2022	GM	X	
	% volwassenen met overgewicht*	2024	GM	X	
	% volwassenen dat voldoet aan beweegrichtlijn*	2024	GM	X	
	% sporters	2022	GM	X	

Bijlage 2

Suggesties voor extra indicatoren

In de workshops gaven de deelnemers suggesties voor extra indicatoren. Die staan hieronder in willekeurige volgorde samengevat. Een deel hiervan is inmiddels opgenomen. Aan de hand van de selectiecriteria wordt beoordeeld welke van deze indicatoren nog worden toegevoegd aan de indicatorenset.

Groen en blauw (Fysieke omgeving)

- Toegankelijkheid zwemwater
- Gecombineerd percentage groen en blauw
- Boomkroonvolume per m²
- Functionele groenkaart versus gebiedsgerichte groenkaart
- Typologie van groen en/of kwaliteit van groen: onderscheid kijkgroen en gebruiksgroen

Klimaat (Fysieke omgeving)

- Algemene schaduwdekking op bepaald tijdstip in %
- Bereikbaarheid van koele plekken (binnen 300 meter; gebaseerd op GIOS)
- Gevoelstemperatuur op zomerse dagen en objectief gemeten temperaturen (aandacht voor locaties met >30°C of >33°C)
- Schaduwpercentage langs wandel- en fietspaden
- Ervaren veiligheidsgevoel (subjectieve beleving)
- Verkeersveiligheid (fysiek), diverse factoren

Kwaliteit van wonen

- Percentage huurwoningen: met daarbij inzicht in het aandeel woningcorporatiebezit
- Prijsklassen van woningen, bijvoorbeeld op basis van Funda-data

Voorzieningen

- Voorzieningen zoals de afstand tot een supermarkt

Mobiliteit

- Koppelen van mobiliteitsdata aan indicatoren, hiermee bijvoorbeeld beweegvriendelijke omgeving niet alleen op kwantiteit maar ook op kwaliteit te analyseren
- Meetbare Indicatoren voor STOMP-principe (Stappen, Trappen, Openbaar vervoer, Mobiliteitshubs, Privévervoer)
- Aandacht voor het gebrek aan juiste paden en infrastructuur voor lopen en fietsen

Sociaal en kwetsbaarheid

- Ontwikkel indicatoren voor mogelijkheden ontmoeting, sociale interactie en cohesie
- Energiearmoede
- Indirecte oorzaken van eenzaamheid in kaart brengen, zoals toegankelijkheid voorzieningen, vervoer, beschikbaarheid van fietsen of toegang tot bepaalde scholen

Auteurs

Brigit Staatsen, Yonne Mulder, Kevin Pulles,
Milou van Muijden (RIVM)
Jolanda Keijsers, Vita Bakker, Marloes van der Klauw,
Lisa Hummel (TNO)

Dit is een uitgave van:

**Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu**

Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

september 2025

De zorg voor morgen
begint vandaag

In samenwerking met:

TNO innovation
for life